

головне, те, що потрібно встановити, що саме має оцінюватися – досвід, знання, рейтинг, здобутки, популярність, кількість і якість публікацій та інше.

Отже, пропонуємо визначити в законодавстві України, що «необ’єктивне оцінювання» як підстава академічної відповідальності може здійснюватися виключно до здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. Ст. 380.

2. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: Лист МОН України. від 23.10.2018 р. № 1/9-650.

Костюченко Олена Євгенівна,

в.о. провідного наукового співробітника
відділу забезпечення інтеграції
академічної та університетської
правової науки та розвитку юридичної
освіти Київського регіонального центру
Національної академії правових наук
України, доктор юридичних наук,
професор

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна відповідальність і академічна доброчесність для української правової науки є новими явищами. Поняття академічної доброчесності у законодавстві про освіту не дає про неї чіткого розуміння у правовій площині. Тому першочерговим завданням для аналізу академічної відповідальності є визначення поняття «академічна доброчесність». Ст. 42 Закону України «Про освіту» закріплює, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Працюючи над удосконаленням поняття академічної доброчесності, потрібно не лише прагнути надати цьому явищу правової форми, а й забезпечити її правове регулювання у такий спосіб, щоб зміст нормативних приписів дозволяв чітко

зрозуміти, про що йде мова і як саме, у який спосіб та за допомогою яких правових засобів забезпечуються охорона і захист академічної доброчесності. Пропонуємо таке визначення. *Академічна доброчесність – це поведінка фізичної особи та/або діяльність юридичної особи щодо виконання (дотримання) нормативних вимог у процесі підготовки, написання, захисту, оприлюднення, перевірки та оцінювання академічних текстів та інших об'єктів права інтелектуальної власності, створених у результаті навчання, викладання та провадження освітньої, наукової (творчої) діяльності.*

Ознаками академічної доброчесності як правової категорії є: *юридично значуща поведінка* суб'єктів, що піддається правовій оцінці. Ця поведінка може мати дві форми – дії або бездіяльність; *суб'єкти* – фізичні і юридичні особи. Тобто не тільки здобувачі освіти, працівники, що проваджують освітню, наукову (творчу) діяльність, повинні дотримуватися встановлених прав поведінки, а і юридичні особи, які беруть участь у процесі навчання та провадження освітньої, наукової (творчої) діяльності, також повинні підпорядковувати свої дії встановленим нормативним вимогам; *нормативні вимоги* виступають еталоном (мірилом), відповідно до якого надається оцінка поведінці та її кваліфікація як правомірної чи неправомірної поведінки. У цьому визначенні важливим є те, що вимоги саме нормативні, а не законодавчі, що дає можливість застосовувати законодавство і локальні акти; *підготовка, написання, захист, оприлюднення, перевірка та оцінювання* – це способи, у яких проявляється поведінка конкретного зобов'язаного суб'єкта; *академічний текст чи інший об'єкт права інтелектуальної власності* – це кінцевий продукт, який створюється і в процесі створення якого необхідно дотримуватися академічної доброчесності; *навчання, викладання та провадження освітньої, наукової (творчої) діяльності* окреслюють сфери застосування встановлених нормативних вимог і відповідають на питання, де саме мають застосовуватися правила академічної доброчесності.

У ч. ч. 5, 6 ст. 42 Закону України «Про освіту» визначено, що за порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники закладів освіти та здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності. Частина 9 ст. 42 названого закону закріплює, що форми та види академічної відповідальності закладів освіти

визначаються спеціальними законами [1]. На сьогодні закон відсутній.

Застосовуючи закон логіки «зворотного відношення між змістом та об'ємом поняття» [2] у поєднанні із методом логіко-графічного структурування до поняття «академічна відповідальність» (рис. 1, рис. 2), можна зробити висновок, що *академічна відповідальність є міжгалузевим правовим інститутом, що дозволяє охопити об'єкти правової охорони у цивільному, трудовому, адміністративному та кримінальному праві.*

Рис. 1. Взаємозалежність змісту та об'єму поняття «академічна відповідальність» як збірного поняття і міжгалузевого інституту

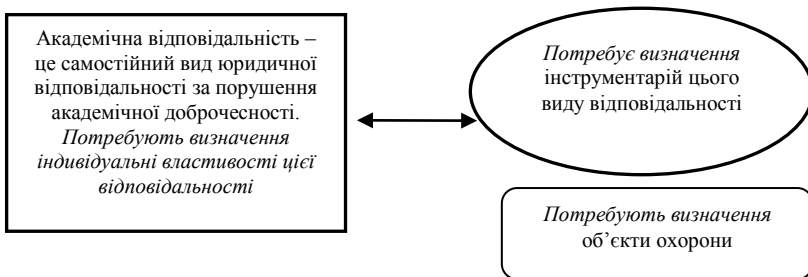

Рис. 2. Взаємозалежність змісту та об'єму поняття «академічна відповідальність» як нового, самостійного виду відповідальності

Отже, для юридичної відповідальності за порушення академічної доброчесності характерним є:

– по-перше, академічну відповідальність необхідно розглядати як: (а) форму правового примусу; (б) обов'язок; (в) негативні наслідки; (г) правові відносини; (д) міжгалузевий правовий інститут;

– по-друге, для реалізації академічної відповідальності недостатньо законодавчого визначення видів академічних правопорушень. Аналіз фактичної підстави – академічного правопорушення показав, що така юридична конструкція як склад правопорушення не дозволяє охопити наявний галузевий інструментарій охорони та захисту академічних текстів й інших об'єктів права інтелектуальної власності. Зокрема це стосується притягнення до цивільно-правової відповідальності юридичних осіб. За академічні правопорушення доцільно застосовувати різні види юридичної відповідальності – цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну, кримінальну;

– по-третє, фактичною підставою академічної відповідальності є *академічне правопорушення*: (а) винна, протиправна дія чи бездіяльність, що має шкідливі наслідки; (б) вчинена фізичною чи юридичною особою; (в) яка посягає на процес навчання, викладання та провадження освітньої, наукової (творчої) діяльності шляхом невиконання (недотримання) нормативно визначеного порядку підготовки, написання, захисту, оприлюднення, перевірки та оцінювання академічних текстів та інших об'єктів права інтелектуальної власності;

– по-четверте, правова природа академічної відповідальності розкривається колом об'єктів правової охорони у цивільному, трудовому, адміністративному та кримінальному праві у поєднанні з її соціальним призначенням, що охоплює функції юридичної відповідальності та її мету. *Академічна відповідальність за своєю правовою природою є міжгалузевим правовим інститутом*. Домінантною функцією академічної відповідальності є виховна (превентивна). Приватний та публічний характері академічної відповідальності вказують на розмежування санкцій за порушення академічної доброчесності залежно від ступеня суспільної шкоди, завданої діянням;

– по-п'яте, академічна відповідальність як міжгалузевий правовий інститут потребує подальшого дослідження на предмет визначення особливостей цивільно-правової, дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності за академічні правопорушення. Відмова від міжгалузевого підходу до академічної відповідальності істотно позначиться на її правових можливостях, що необґрунтовано звужить правові засоби (інструменти), які можуть застосовуватися в процесі її реалізації;

– по-шосте, чинне законодавство України з питань академічної доброчесності загалом, та академічної відповідальності зокрема потребує суттєвого удосконалення. Першочерговим є питання удосконалення понятійного апарату і вже надалі, за потреби, визначення процесуальних аспектів притягнення до відповідальності, оскарження рішень, розширення санкцій тощо.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

2. Цалін С.Д. Логічний словник-довідник: 4-те вид., випр.. і доп. Х.: Факт, 2006. 400 с.

Кот Олексій Олександрович,
директор Київського регіонального
центру Національної академії правових
наук України, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент НАПрН
України

СИСТЕМА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Забезпечення практичної орієнтації професійної підготовки студентів-юристів у навчальному процесі як необхідний вектор розвитку системи вищої юридичної освіти активно обговорюється юридичною спільнотою, про що свідчать численні наукові праці та публічні дискусії на цю тему, що тривають останніх декілька років як серед науковців, так і серед представників юридичного бізнесу.

Судова реформа додатково підкреслила суспільну важливість та роль юридичної освіти в системі державотворення. Вища юридична освіта розглядається в Конституції України як кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посади суддів. Зокрема, в ст.127 Конституції України зазначено, що на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має ***вищу юридичну освіту*** і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, доброчесним і володіє державною мовою. Аналогічні вимоги щодо наявності вищої юридичної освіти встановлені й у ст.148 Конституції України для суддів Конституційного Суду України.